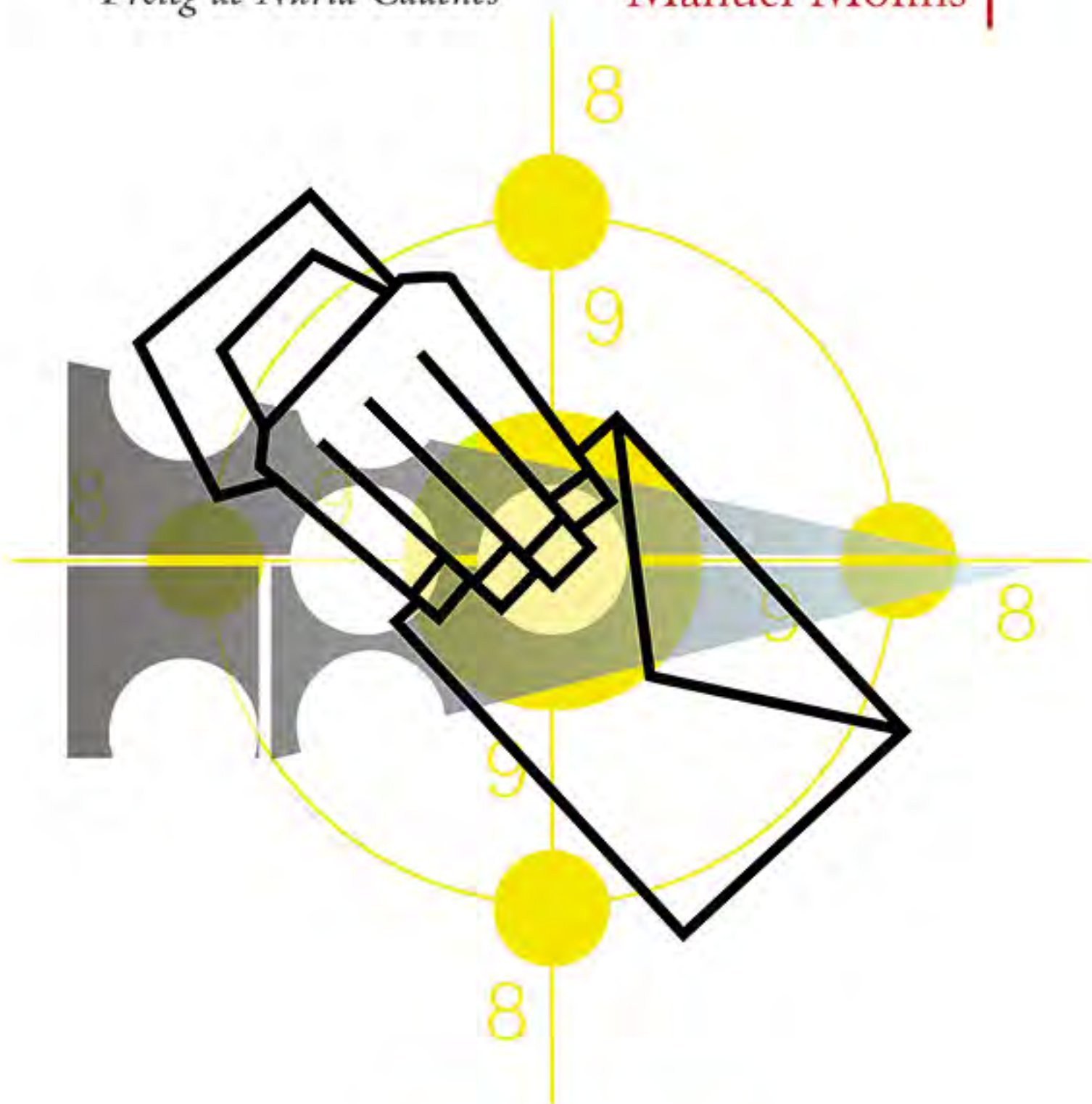

Once upon a time in Catalonia

Pròleg de Núria Cadenes

Manuel Molins

ONCE UPON A TIME IN CATALONIA

MANUEL MOLINS

Pròleg de Núria Cadenes

Aquest llibre de La Gent del Llamp
compta amb el suport de

Primera edició: setembre del 2023

© dels textos: Manuel Molins

© del pròleg: Núria Cadenes

© de la imatge de la coberta: Francesc Vidal

© d'aquesta edició:

Associació La Gent del Llamp
i 9 Grup Editorial
Cossetània Edicions
C. de la Violeta, 6 • 43800 Valls
Tel. 977602591
cossetania@cossetania.com
www.cossetania.com

Col·lecció concebuda i dirigida pel col·lectiu artístic i literari
La Gent del Llamp

Disseny i composició: 3 × Tres

Impressió: Romanyà Valls, SA

ISBN: 978-84-1356-293-3

DL T 671-2023

MANUEL MOLINS, TEATRE EN PRESENT

Breument, perquè començar el llibre pel començament i trobar-hi un pròleg no ha de significar passar-te l'estona amb això altre sinó tan sols un aperitiu abans del plat principal: aquesta (breu) introducció vol ser una celebració. O, més exactament, tres celebracions: del text escrit, del text polític, de la gosadia de l'autor.

Perquè el teatre és moltes coses, és clar, i, també, text. No sempre i no necessàriament, però també. Text representable i text llegible. Personalment, per devoció professional o pel que sigui, celebro cada vegada que un text teatral troba el suport del llibre, cada vegada que s'edita o reedita. I ho dic per deixar-ne constància d'entrada i perquè no és tan fàcil com sembla, això d'ensopegar amb l'obra així com ara, així com aquesta, feta llibre per al gaudi literari i la posteritat. Quantes no n'hi ha, de fet, que es perden o es mig perden simplement perquè, un cop representades, ves i busca. I que sí, que amb contactes i en aquell arxiu o repositori o el que sigui, però que la idea, la gràcia, és que la literatura arribi a qui la vulgui llegir. I d'aquí la celebració, per tant: l'alegria i el costum i el plaer de llegir teatre.

I que després, vet aquí la màgia que no trobem en altres gèneres, el text es completa o es matisa o es revisita o fins i tot se subverteix en cada direcció dramàtica, en cada representació també (mateixos actors, mateixa posada en escena, mateixa direcció, mateix maquillatge, mateix text, mateix tot, i és diferent: visca el

teatre, sí). Però el text roman. Roman. La paraula escrita és la part del fet teatral que en supera la vessant efímera, és la part vertebral que ens traspassa el temps i que el vol vèncer, és la part que en roman.

I Manuel Molins és un home de text.

Més exactament, és un home de teatre. De dalt a baix, de ple, totalment, de tot punt, tants sinònims com li vulguem trobar: completament. Viu pel teatre i des del teatre i pensant teatre i estimant-lo també. I, en aquest seu amor (apassionat, racional, creatiu, qüestionador), ha fet i fa tots els papers de l'auca: l'estudi, la creació i l'impuls de companyies, la direcció escènica, el pensament i l'anàlisi, l'agitació... i l'escriptura.

Una part ben important d'aquesta escriptura, en la creació de Manuel Molins, ha abordat, directament o subtilment, sempre pregonament, temes de transcendència política i social. Per sobre de les modes a favor o en contra, per sobre dels clics i de tota mena d'estereotips que regularment proven de menystenir el teatre polític. Com si hagués de quedar constret a un determinat clos (delimitat, petit, negligible). Com si s'hagués de veure (en aquest supòsit ja no es contempla llegir) mig a les fosques i amb jersei de coll alt.

Com si haguéssim d'oblidar que no fer teatre polític és una decisió igualment política.

Alerta, per tant, amb els corrents que han intentat i que intenten desqualificar-lo per substituir-lo, sempre i tothora, pel teatre banal, innocu. Igual com passa en totes les altres arts, ja sigui en la pintura o en la música o en el cinema o en la resta de literatura: en totes. Val a dir que, malgrat tants esforços, mai no se n'han acabat de sortir, i només de pensar-hi així ràpidament, ja ens poden venir a la memòria un reguitzell d'obres memorables que podrien ben tenir aquesta etiqueta. Que cadascú hi posi les seves, a la llista, que n'hi ha per donar i per vendre. *Tots eren fills meus* és la primera que m'ha vingut ara al cap, aquella esplèndida,

inoblidable denúncia dels mals del capitalisme, l'enriquiment fúnest, la brutícia, que Arthur Miller va escriure just després de la Segona Guerra Mundial. Per exemple.

Si ens aturem un minut a pensar-hi, potser ens adonarem que el teatre polític existeix... des de sempre. És a dir, des que hi ha teatre al món. I podem recordar l'*Antígona* de Sòfocles, òbviament, l'obra que passats, res, dos mil quatre-cents seixanta-no-sé-quals anys, continua essent símbol de la rebel·lió contra el poder de la llei que els homes es modelen segons el seu interès i contra la mateixa justícia. Però és que, si bé ho mirem, la primera obra de teatre que coneixem, la primera de totes, aquell *Els perses* que Èsquil va escriure l'any 472 abans de la nostra era, aquella humana aproximació a l'enemic dels atenencs (humana pel simple i gens usual fet de presentar-lo humà), era també, a la seva manera, un text polític. I tractava un tema no mitològic sinó real i aleshores ben recent: tot just havien passat vuit anys de la batalla de Salamina, que n'és el context principal. Ho feia, a més a més, no pas des de la seva pròpia banda, la dels vencedors (valerosos, heroics, etcètera), sinó des de la dels vençuts; i en un temps en què les torres havien canviat i ja no eren els perses, que travessaven la mar contra els designis dels déus, sinó els atenencs.

No és obligatori però sí que és important que el teatre tracti temes d'actualitat. Que algú ho faci. Que algú ho faci bé. Sabem que és important i, al mateix temps, potser amb recança, amb estupefacció, amb certa conformitat, comprovem que no és usual. Vull dir que en la nostra societat no passa gaire. Gairebé gens. I això potser ens hauria de fer reflexionar, perquè és una mancança evident.

Hi ha, amb tot, qui té la gosadia de fer-ho. Manuel Molins, per exemple. Amb una trajectòria clara d'implicació política i social, de creació imbricada en la realitat. Per descriure-la, per interrogar-la, per oferir-nos-la en fragments àcids, mordaços, per incitar a la discussió, a la reflexió, per incomodar consciències

acomodades, per sotragar i per riure, també. Per continuar-hi pensant després d'haver vist l'obra. Per ganes de tornar-la a llegir.

Molins ho ha fet sempre, això. Jo diria que a consciència. I ha posat el dit a la plaga de qüestions clau que sotraguen la nostra societat i que el llenguatge teatral també ha de poder i ha de saber interpretar. Ara diria *Abu Magrib*, premi de la Crítica dels Escriptors Valencians, sobre la gent que migra, o *El moviment*, la metàfora sobre la manipulació (feixistitzant) del poder, o el reeixit *Poder i santedat*, amb la crítica directa a la jerarquia de l'Església catòlica.

No podia ser, per tant, que una sacsejada política com la que ha viscut Catalunya amb el procés independentista no trobés forma en una obra de Manuel Molins. No hi ha una mobilització comparable a l'Europa contemporània, i és sorprenent constatar que fins ara amb prou feines ha tingut translació al camp de les arts. Podríem dir, fins i tot, que és una absència clamorosa. És que el període de Donald Trump com a president dels EUA encara no s'ha tancat i ja compta amb un reguitzell de tot que l'explica o que el presenta des dels més diversos punts de vista! D'acord que els nord-americans tenen la potència que tenen, i la capacitat també de convertir les seves coses en punts d'interès mundial (universal!), però no cal pas que nosaltres assumim que hàgim de viure sempre a l'altre extrem, el del silenci inanimat.

Vet aquí, per tant, *Once upon a time in Catalonia*, la ficció real i teatral de Manuel Molins que ens interroga sobre la nostra història. La d'ara mateix. La que fem.

Que ja ha estat escrita. I publicada. Ara tan sols falta que pugui també a l'escenari.

Núria CADENES

Instituciones indispensables, como la justicia y la policía, suelen ajustarse a ella [la “ley” del talión], aunque prefieran proclamar que responden a principios superiores. Se responde a la ofensa sufrida infligiendo una ofensa, la muerte sigue a la muerte. En varios países se ha abolido la pena de muerte, pero cuando se detiene a un delincuente, se quiere no solo evitar que perjudique en el futuro, sino también que sufra, que la cárcel sea dura. Esta justicia no ha perdido todo parentesco con la venganza, aunque quien se encargue de dar el golpe no sea la víctima ofendida o sus representantes, sino el Estado, en lo que tiene de impersonal.

Después de los atentados del 11 de septiembre de 2001, Estados Unidos quería castigar a sus enemigos en los lugares en los que estaban (Afganistán), incluso en los que no estaban (Irak).

Tzvetan TODOROV. *Insumisos*.
Galaxia Gutenberg, 2016, p. 201-202

Ens han perseguït els grisos i ara ens persegueixen uns altres.

Una manifestant pacífica.
Declaracions a TV3. 27.10.2019

Pero ¿en qué consiste la tradición de los oprimidos, si no en la serie discontinua de los raros momentos en que se rompieron las cadenas de la dominación?

Michael Löwy. *Walter Benjamin: Aviso de incendio*.
Una lectura de las tesis “Sobre el concepto de historia”.
Mèxic, FCE, 2002, p. 167.

No són els fets els que commouen els homes, sinó les paraules [els relats] sobre els fets.

EPICET DE HIERÀPOLIS

Nosaltres som el somni.

Muriel CASALS

TEMPS, ESPAI I PERSONATGES

L'obra concentra tres mesos crucials de l'any 2017 a Catalunya i Europa, de la meitat d'agost a principis de novembre, en què van tenir lloc els atemptats terroristes de Barcelona i Cambrils, el referèndum de l'1-O o la declaració formal de la República Catalana fins a l'empresonament i exili dels líders dels procés independentista i les seves seqüeles de repressió contra tot un poble. L'espai escènic ve configurat per una graderia semicircular en la qual hi ha tots els actors, fins i tot els músics, amb un gran centre circular com si fos una plaça de la gran ciutat, on tindran lloc les diverses escenes. I és d'aquesta graderia d'on en surten i on es retiren tots els protagonistes de l'obra per interpretar els seus rols i les situacions com si fos una assemblea popular. Si hi calen alguns elements o mobles, ja els trauran, canviaran i retiraran els mateixos actors o tècnics presents a les grades. Al fons, una gran pantalla per projectar-hi imatges o vídeos documentals si escau. Quant als personatges, cal dir que, encara que alguns responen a persones reals, ara i ací tots són personatges de ficció. Ni més ni menys. I no cal buscar-hi una translació mecànica amb els noms de referència. Com en el cas de tantes i tantes obres teatrals que presenten personatges i fets reals, des de *La mort de Danton*, de G. Büchner (1813–1837), *Danton*, de R. Rolland (1866–1944) o *Marat-Sade*, de P. Weiss (1916–1982), entre molts i molts d'altres: el teatre és una pràctica de la imaginació que, si bé no té els objectius de l'escriptura dels investigadors, també cerca una certa *veritat*, com va explicar H. Pinter en el seu discurs d'acceptació del Premi Nobel de Literatura (2005). Una veritat diferent de la de l'historiador, encara que basada en fets i documents plurals per intentar posar de manifest “allò que tal vegada s'esdevingué”, que diria Joan Oliver (1899–1986), i promoure una mirada diferent d'uns fets i uns agents, vius i contradictoris, però significatius per a la vida i l'imaginari col·lectius.

PERSONATGES

David Connery, periodista escocès que treballa per a la BBC.

Andy Olivier, camerògraf que forma equip amb David.

Ona Casals, professora i activista.

Pilarín del Pi, vella periodista.

Jordi Llums, fotògraf.

Oriol Junqueras, polític.

Carles Puigdemont, polític.

Josep Català i Fouché, polític.

Isabel i Jaume, un matrimoni obrer.

Santi, Carme i Guillem, els seus tres fills.

Arcadi Oliveres, vell professor i activista.

Enric Milla, delegat del Govern espanyol.

Diego Martínez de los Cabos, coronel de la Guàrdia Civil.

Concepción Espaja Marchena, jutgessa.

Pablo Zaragoza, fiscal.

Salvador Mesell, polític i exministre *progressista*.

Tomàs Roscobiela, polític comunista.

Inés Arribas, política de dretes.

Antonio Martí, jutge.

Enric, actor.

Dones i homes del poble.

Policies.

Rebordonits, grup de música.

I. ONCE UPON A TIME...

DAVID *ocupa el centre circular de l'escenari i s'adreça al públic.*

DAVID. Estimo Catalunya. Sí, i per això he escrit aquest llibre, *Once upon a time in Catalonia*. Es tracta d'una mena de nou *Homenatge a Catalunya*, el vell llibre de George Orwell. Sé que els fets o les circumstàncies són diferents. Però el que hi conto també neix de la meva experiència a Barcelona durant tres mesos, de la meitat d'agost a la meitat de novembre del 2017. Uns mesos en què, com a corresponsal de la BBC, i amb el meu company Andy, vaig haver de cobrir els atacs terroristes del 17 d'agost i, tot el mes d'octubre, de les votacions pel referèndum fins a l'empresonament o l'exili dels principals líders del que es coneix com a Procés per la Independència de Catalunya. El Procés apassionant d'un poble que ha buscat durant segles la seva emancipació amb una voluntat decidida, encara que no exempta d'errades i contradiccions. Però un Procés que, malgrat tot, va canviar la meua vida d'una manera inesperada i radical.

2. LA PAELLA

Mentre DAVID parlava, l'espai s'ha transformat en el jardí de la torre de la periodista PILARÍN DEL PI, on se celebra la festa anual que la reconeguda professional convoca cada any amb amics de la política, la cultura o la societat catalanes. Els Rebordonits, un grup de quatre músics actors, comencen la seva actuació vibrant i contestatària. Els convidats ocupen tot l'espai, beuen, comenten i gaudeixen de la vetlada.

CANÇÓ DELS REBORDONITS

Borbons, cabrons,
torneu els calerons.

Els Borbons són una herència
que ens va deixar el dictador
amb un llegat de violència,
centralisme i corrupció.

La desfeta de la llengua,
silenciant nostres cançons;
prohibicions, persecucions,
que es mantenen en el temps
al regne dels malfactors.

Borbons, cabrons,
torneu els calerons.

Ens van dir que eren molt pobres,
els reis més pobres d'Europa,
i ara són rics entre els rics
monarques més rics del món.
I com han fet els diners?
Volem saber d'on han tret
tants diners i tants milions.
I volem un referèndum
lliure de tota opressió.

Borbons, cabrons,
torneu els calerons.

Però per més que imposeu
les porres, jutges, presons,
no us volem a casa nostra,
car no tenim més monarca
que el poble i nostres cançons:
cançons per la llibertat,
cançons per la independència,
cançons per l'honestetat
i una república oberta.

Borbons, cabrons,
torneu els calerons.

Aplaudiments i braves de la concurrència. La periodista PILARÍN DEL PI puja a l'estrada i s'abraça als joves músics, tot felicitant-los. Després agafa el micròfon i s'adreça als amics i coneguts que omplen el jardí.

PILARÍN. Magnífics, no? Un grup magnífic, Reboronits, crítics i valents, que demostren, una vegada més, que la joventut també n'està més que tipa, de corrupcions i personatges sinistres. Un aplaudiment. Un altre aplaudiment per a Reboronits, amb un nom encertadíssim, perquè, en efecte, la vida

pública que patim és una democràcia rebordonada de bèsties negres. (*Aplaudiments.*) Gràcies; moltes gràcies. I ara concedeu-me un moment d'atenció. Prometo que seré breu; un moment, només serà un moment.

VEU 1. Un moment? Quan agafes la paraula, sabem quan comences, no quan acabes.

VEU 2. Tota la raó, que ja ens coneixem.

VEU 3. Deixeu-la parlar, és el tribut que hem de pagar per la gran paella del dinar.

Riures, aplaudiments i comentaris diversos.

PILARÍN (*amb una copa a la mà*). Només vull fer un brindis. I contràriament al que diuen aquestes males llengües, seré breu; molt breu.

Més riures.

VEU 4. No m'ho crec, però comença. Hi tens tot el dret.

PILARÍN. Brindo pels nostres cuiners. (*Gran aplaudiment.*) Cada any faig venir uns bons cuiners valencians perquè ens guisen la paella. I, si el resultat sempre és excel·lent, avui ha estat extraordinari. Ja ho va dir Joan Fuster: els valencians van saber transformar una terra majoritàriament eixuta i poc fèrtil en un territori feraç amb les seves mans i el seu talent. I, així mateix, amb uns ingredients de gent pobra, han creat un dels millors plats del món: la paella. I avui tenim la sort d'haver comptat amb un dels millors cuiners valencians de tots els temps. Gràcies i per molts anys.

VEU 1. I jo brindo també per la Pilarín: per una vegada, ha acomplert el que ha dit i ha sigut breu.

Més riures i aplaudiments: tots beuen.

ÍNDEX

Manuel Molins, teatre en present, <i>per Núria Cadenes</i>	5
---	---

ONCE UPON A TIME IN CATALONIA

Temps, espai i personatges.....	10
Personatges.....	11
1. <i>Once upon a time</i>	12
2. La paella.....	13
3. Ona Casals.....	16
4. Andy Olivier.....	18
5. Guanyar-hi sempre.....	21
6. Família Forques.....	27
7. Urnes.....	34
8. L'encàrrec.....	39
9. Sonet (1).....	44
10. Les togues.....	49
11. Pels pèls els coneixereu.....	56
12. La Diada del Sí.....	60
13. Gent de pau.....	61
14. Hospital.....	67
15. <i>Stop it!</i>	70
16. Un nou pla.....	74
17. Ferides.....	79
18. Talents.....	84
19. Independència.....	90

20. Els quatre presidents.....	96
21. La Constitució	98
22. La carta	103
23. <i>¡Desinfectar!</i>	105
24. Dignitat	109
25. Sonet (2)	114
26. Aniversari.....	117
27. Testimonis.....	125
28. Sonet (3)	129
Notes	133
Bibliografia.....	135